

Ale takové úvahy nebudou nebezpečné pro náš vnitřní postoj jen tehdy, když nezapomeneme ani na chvíli na to, co je nutno ještě jednou opakovat:

1. Vina, již lze dávat druhým a již oni dávají sami sobě, ať už je jakákoli, nebyla vinou ve smyslu zločinů, které spáchalo hitlerovské Německo. Byla to u nich tehdy nedbalost a polovičatost, politické bloudění.

Že nepřátelé měli v průběhu války také zajatecké tábory na způsob koncentračních táborů a že se dopouštěli válečných činů, jichž se dopouštělo dříve Německo, to je druhotné. O událostech, k nimž došlo od té doby, co zavládl klid zbraní, o tom, co Německo utrpělo a co teď po kapitulaci ještě utrpí, se tu nemluví.

2. Naše úvahy o vině slouží k tomu, abychom pronikali do smyslu naší vlastní viny, i když hovoříme o vině druhých.

3. Slova, že druzí nejsou lepší než my, ovšem platí. Ale v této chvíli se jich užívá falešně. Neboť nyní, v posledních dvanácti letech byli druzí konečnicí lepší než my. Obecná pravda nesmí sloužit k tomu, aby se nivelizovala zvláštní, aktuální pravda o vlastní vině.

svých názorů bez postranních myšlenek a řešili by rychle a smysluplně všechny vynořující se otázky. Pak by nebylo možné klamání a zdánlivost, pak by nebylo žádné zamlčování a žádný rozdíl mezi tím, co se říká veřejně a co soukromě. Pak by se našemu národu dostalo výtečné výchovy, došlo by k nanejvýš živoucímu vývoji našeho myšlení u vškerého obyvatelstva, pak bychom si osvojili nejjobsažnější tradici. Pak by se s námi – nešťastnými a svedenými – zacházelo sice přísně, ale zároveň spravedlivě a laskavě, ano láskyplně, pokud bychom vycházeli vítězům sebemeně vstříc.

Ale ti druzí jsou lidé jako my. A v jejich rukou je budoucnost lidstva. Jsme jako lidé – celým svým životem a možnostmi své podstaty – vázáni na jejich jednání a jeho důsledky. Proto je pro nás vždycky jakoby vlastní věcí vypátrat, co chtějí, myslí a konají.

Tážeme se sami sebe v důsledku této starosti: Nejsou snad druhé národy šťastnější také díky příznivějším politickým osudům? Nedělají snad tutéž chybu jako my, aniž se však zatím dostavily osudné důsledky, které nás uvrhly do propasti?

Odmítli by přijímat od nás, zkažených a nešťastných, výstrahy. Patrně by nechápali, a shledávali by dokonce drzým, že si Němci dělají starosti s chodem dějin, o němž přece rozhodnou oni sami (a ne Němci). Ale je tomu takto: jako noční můra nás tlačí

§ 4.

Vina všech?

Říká-li se, že pokud jde o nesrovnalosti v politickém chování mocností, že zde všude jde o politickou nevyhnutelnost, pak je třeba odpovědět: je to vina společná všem lidem.

Připomínat si činy druhých pro nás neznamená zmírňovat svou vinu; ale když si je připomínáme, jsme k tomu snad oprávněni starostí, již jako lidé sdílíme se všemi ostatními – starostí o lidstvo, které se dnes nejen uvědomilo jako celek, nýbrž buď působí – po výsledcích technického věku – směrem k svému uspořádání, nebo se s tímto pořádkem mívá.

Základní skutečnost, že všichni jsme lidé, nás opravňuje k této starosti o lidství v celku. Jsme prodchnuti vášnivým puzením zůstat spojení – nebo znovu spojení získat – s lidmi jako lidmi.

Jaké ulehčení by to znamenalo, kdyby vítězové nebyli lidmi jako my, nýbrž nesobeckými vládci světa. Pak by řídili v moudré předvídavosti obnovenou, šťastnou výstavbu včetně účinné nápravy. Pak by živě reprezentovali činem a vzorem ideál demokratických poměrů a dávali by nám jej denně pocítovat jako přesvědčivou skutečnost. Pak by byli mezi sebou jednotní v rozumném, otevřeném vyslovování

představa: Nastane-li jednou v Americe diktatura v Hitlerově stylu, bude to konec zbavující lidstvo naděje na nedohlednou dobu. My v Německu jsme mohli být osvobozeni zvenčí. Je-li tu jednou diktatura, pak není možné osvobození zevnitř. Když bude anglosaský svět dobyt diktátorsky zevnitř jako dříve my, pak už nebude žádné „venku“, pak nebude žádné osvobození. Svoboda, které se domohli lidé na Západě a jejíž nabytí bylo věcí staletí, ba tisíciletí, bude ta tam. Byl by tu znovu primitivní despotismus – ale s technickými prostředky. Člověk nemůže být ovšem definitivně nesvobodný. Ale tato útěcha se pak stává útěchou pro velmi dalekou budoucnost. Řečeno s Platonem: v průběhu nekonečného času se jednou zde či onde stane skutečným nebo znovu skutečným to, co je možné. Díváme se s hrůzou na city nadřazenosti: kdo se cítí absolutně jistý vůči nebezpečí, je už na cestě k tomu, aby mu propadl. Osud Německa by byl zkušeností pro všechny. Kež by tato zkušenost byla pochopena! Nejsme horší rasa. Lidé mají všude podobné vlastnosti. Všude existují násilnické, zločinné, vitálně zdatné menšiny, které se při vhodné příležitosti zmocňují vlády a jednájí brutálně.

Může se nás ovšem zmocňovat starost, pokud jde o sebejistotu vítězů. Neboť od nynějška na nich spočívá všechna rozhodující odpovědnost za chod věcí. Bude jejich věcí, jestli zabrání neštěstí, nebo vyvolají

nové. To, co by nyní mohli zavinit, by bylo stejným neštěstím pro nás jako pro ně. Oni musí teď - když jde o celé lidstvo - být vysoce odpovědní za to, co činí. Pokud se nepřetrhne řetěz zla, octnou se vítězové ve stejné situaci jako my, s nimi však celé lidstvo. Krátkozrakost lidského myšlení - zvláště má-li podobu světového mínění, které vždycky v dané chvíli všechno zaplaví jako nezadržitelná vlna - je nesmírným nebezpečím. Nástroje boží nejsou Bůh na zemi. Splácet zlo zlem a obracet se přitom zvláště proti vězňům, ne proti správcům věznice, to by činilo z vítězů zlé lidi a plodilo by nové neštěstí.

Sledujeme-li naši vlastní vinu až k jejímu prvopočátku, narážíme na lidství, jehož náklonnost k vině na sebe vzala v případě Německa zvláštní, strašnou podobu, ale je možností v člověku jako člověku.

Říká se sice, když se hovoří o německé vině: je to vina všech - skryté všeobecné zlo má spoluvinu na tom, že zlo propuklo na tomto místě, v Německu.

Ale bylo by skutečnou vyhýbavostí a falešnou omluvou, kdybychom my Němci chtěli zmírnit svou vinu tím, že bychom ji uváděli do spojitosti k vině lidství. Tato myšlenka nemůže přinést úlevu, nýbrž musí prohloubit vědomí viny. Otázka dědičného hříchu se nesmí stát něčím, co by umožňovalo vyhýbat se německé vině. Vědět o dědičném hříchu, to není ještě vzhled do německé viny. Náboženské vyznání

dědičného hříchu se však nesmí stát ani zástěrkou falešného kolektivně německého vyznání - v tom smyslu, že jedno by v nepoctivé nejasnosti zastupovalo druhé.

Nemáme tendenci obviňovat druhé, nechceme je strhnout a jakoby nakazit. Ale v odstupu, jímž se vyznačuje starost člověka, který upadl a přichází k sobě a rozpomíná se, si myslíme: Kéž by jen druzí nešli podobnými cestami - kéž bychom se jen, pokud máme dobrou vůli, na ně mohli spolehnout.

Nyní začalo nové období dějin. Nyní mají odpovědnost za to, co se děje, vítězné mocnosti.